

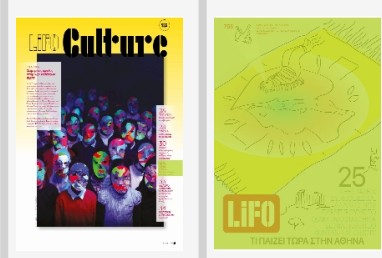
Media: LIFO

Page: 25,32

Published at: 26-01-2023

Author: Surface: 547.2 cm² Circulation: 0

Subjects:

32
ΒΙΒΛΙΟ
Ο θείος Ενβέρ μας
άφησε για πάντα

Ο θεός Ενβέρ μας άφησε για πάντα

Η Λέα Ούπι αφηγείται τα χρόνια της κατάρρευσης του σοσιαλιστικού καθεστώτος στην Αλβανία, τη μεγάλη έξοδο των Αλβανών και τον εμφύλιο που προκάλεσε η κατάρρευση του κερδοσκοπικού συστήματος των πυραμίδων μέσα από μια προσωπική αφήγηση με ήρωες την ίδια και τα μέλη της οικογένειάς της. Συναίσθημα και στοχασμός.

Την ιστορία την ξέρουμε όλοι. Την ξέρουμε από την αποδυτήρια των συνόρων. Πολλοί την έχουμε ακούσει από πρώτο χέρι, από τους χιλιάδες μετανάστες που πέρασαν παράνομα τα βουνά της Ηπείρου όταν κατέρρευσε το καθεστώς του Ενβέρ Χότζα στην Αλβανία. Η Λέα Ούπι αφηγείται την ιστορία από την άλλη πλευρά των συνόρων. Γεννημένη στα Τίρανα το 1979, είναι δέκα χρονών όταν αρχίζει η κατάρρευση του καθεστώτος. Πίστευε ότι η «δίκαιη κοινωνία» της θα διαρκούσε για πάντα. Η δασκάλα της, Νόρα, ήταν απόλυτα καθηγηματική ως προς αυτό. Μάλιστα, μια μέρα, μετά το τέλος ενός λόγου της, σήκωσε το δεξί χέρι της και είπε: «Αυτό το χέρι θα είναι πάντα δυνατό. Αυτό το χέρι θα αγωνίζεται πάντα. Ξέρετε γιατί; Γιατί έχει σφίξει το χέρι του συντρόφου Ενβέρ. Έκανα μέρες να το πλύνω. Όμως, κι αφού το έπλυνα, η δύναμη παρέμεινε».

Η Λέα Ούπι, σήμερα καθηγήτρια Πολιτικής Θεωρίας στο London School of Economics, ανασυστήνει, μέσα από μια συναρπαστική αυτοβιογραφική αφήγηση, αυτήν τη «στιγμή» του τέλους της Ιστορίας. Αφηγείται το τέλος της δικής της μικροϊστορίας, την κατάρρευση των βεβαιωτήτων και των ψευδαισθήσεων και ταυτόχρονα την αναζήτηση της ελευθερίας, έστω κι αν αυτή η ελευθερία είναι ένα φάντασμα. Το βίωμά της γίνεται τελικά οικουμενικό, συνδέεται με την απώλεια και την ελπίδα. Η αφήγηση της Λέα Ούπι καλύπτει το πέρασμά της από την παιδική στην εφηβική ηλικία καθώς και όλη την εφηβική ηλικία της. Είναι τα χρόνια από το 1990 έως 1997, δηλαδή από την κατάρρευση του κομμουνιστικού και κλειστού αυταρχικού καθεστώτος του Χότζα μέχρι τα γεγονότα του 1997, με την κατάρρευση του συστήματος των πυραμίδων. Αυτή η τελευταία κατάρρευση έχει μείνει στην Ιστορία ως ο Αλβανικός Εμφύλιος, αφού συνοδεύτηκε από λεηλασίες, χιλιάδες νεκρούς (πάνω από δύο χιλιάδες άνθρωποι έχασαν τη ζωή τους), επιθέσεις πολιτών σε στρατιωτικές φρουρές και ένα πρωτόγνωρο κύμα μετανάστευσης. Με την κατάρρευση των πυραμίδων ο μισός πληθυσμός της χώρας, ανάμεσά τους και η οικογένεια της Λέα Ούπι, έχασε όλες τις οικονομίες του.

Στο εξώφυλλο του βιβλίου η φωτογραφία ενός άδειου κουτιού Coca-Cola συνδέεται με την αφήγηση, κυρίως όμως με την πραγματικότητα της αλβανικής κοινωνίας. «Εκείνη την περίοδο ένα κουτάκι Coca-Cola αποτελούσε ένα εξαιρετικά σπάνιο θάμα», γράφει η Ούπι. «Ακόμη πιο σπάνια ήταν η γνώση της λειτουργίας του. Συνιστούσε ένα σύμβολο κοινωνικού κύρους. Όταν κάποιος τύχαινε να έχει ένα κουτάκι, το επιδείκνυε στο καθιστικό του, συνήθως πάνω σε ένα σεμεδάκι στην τηλεόραση ή στο ραδιόφωνο, συχνά δίπλα στη φωτογραφία του Ενβέρ Χότζα. Χωρίς το κουτάκι της Coca-Cola, τα σπίτια μας έδειχναν ίδια. Ήταν βαμμένα στο ίδιο χρώμα, είχαν τα ίδια έπιπλα. Με το κουτάκι κάτι άλλαζε, όχι μόνο οπτικά».

Όταν γεννήθηκε η Λέα Ούπι, 8 Σεπτεμβρίου

1979, η εφημερίδα «Zeri i Popullit», δηλαδή το επίσημο όργανο του Κόμματος, κατέγραφε ακόμη μία μέρα καπιταλιστικής κατάπτωσης, ιδεολογικής επιθετικότητας των Ηνωμένων Πολιτειών και της Σοβιετικής Ένωσης αλλά και εργατικής αλληλεγγύης. Η Λέα γεννήθηκε με πολλές δυσκολίες και οι πιθανότητες επιβίωσής της ήταν μόλις 30%. Οι γονείς της δεν τόλμησαν να της δώσουν όνομα, αλλά αναθάρρησαν όταν το νοσοκομείο αριθμωσε το βρέφος: 471. «Μόνο τα νεκρά μωρά δεν έπαιρναν αριθμό και, απ' τη στιγμή που δεν είχα πεθάνει ακόμα, είχαν κάθε λόγο να χαίρονται». Η γιαγιά της, Νινί, η δυνατότερη προσωπικότητα της οικογένειας, που πριν από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο είχε ζήσει στη Θεσσαλονίκη και είχε φοιτήσει στο εκεί γαλλικό σχολείο, είδε στην επιβίωση του μωρού την ελπίδα. Αργότερα, όταν η γιαγιά θυμόταν τη στιγμή της γέννησης της Λέα, έλεγε: «Όταν γεννήθηκες, νιώσαμε την ελπίδα. Η ελπίδα είναι κάτι για το οποίο πρέπει να αγωνιζόμαστε. Ωστόσο έρχεται κάποια στιγμή που μετατρέπεται σε ψευδαίσθηση. Είναι πολύ επικίνδυνο. Εξαρτάται από το πώς ερμηνεύεις τα γεγονότα».

Η Νινί ήταν μια γυναίκα που γεφύρωνε την οικογενειακή ιστορία αλλά και την ιστορία της Αλβανίας. Είχε γεννηθεί το 1918, κόρη ανώτερων τοπικών κυβερνητών της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Στα είκοσι της έγινε σύμβουλος του πρωθυπουργού της Αλβανίας και ήταν η πρώτη γυναίκα που εργάστηκε στη διοίκηση. Γνώρισε τον άντρα της, τον παππού της Λέα, στον γάμο του βασιλιά Ζώγου. Μετά ήρθε το κομμουνιστικό καθεστώς. Στα τριάντα δύο της άρχισε να δουλεύει σε στρατόπεδα καταναγκαστικής εργασίας. Στα σαράντα της, πολλοί συγγενείς είχαν εκτελεστεί ή αυτοκτονήσει, ενώ άλλοι είχαν καταλήξει σε ψυχιατρικά ιδρύματα, στην εξορία ή στη φυλακή. Στα πενήντα πέντε της κόντευε να πεθάνει από πνευμονία. Και στα εξήντα της έγινε γιαγιά, όταν γεννήθηκε η Λέα. «Τα υπόλοιπα τα ήξερα», γράφει η Λέα Ούπι. Το 1991, όταν το καθεστώς έχει πλέον καταρρεύσει και οι ανδριάντες του Χότζα και του Στάλιν έχουν γκρεμιστεί, η γιαγιά Νινί έλαβε ένα γράμμα από την Αθήνα. Παλιοί γνωστοί

την καλούσαν να επισκεφτεί την Ελλάδα για να δει αν θα μπορούσε να διεκδικήσει κάποια περιουσιακά στοιχεία που είχε η οικογένεια του πατέρα της πριν από τον πόλεμο. Η Λέα συνόδευσε τη γιαγιά στην Αθήνα, σ' ένα ταξίδι που θα μπορούσε να ονομαστεί «πρώτη φορά». Η Λέα κατέγραφε σχολαστικά σ' ένα ημερολόγιο όλα τα πράγματα που ανακάλυπτε για πρώτη φορά. Η πρώτη φορά που ένιωσε τον αέρα από το κλιματιστικό στις παλάμες της, που δοκίμασε μπανάνες, που είδε φωτεινούς σηματοδότες, που είδε ουρές να σχηματίζονται από αυτοκίνητα και όχι από ανθρώπους, που κάθισε σε λεκάνη τουαλέτας, που είδε ανθρώπους να ακολουθούν σκύλους δεμένους με λουρί, που είδε σταυρούς σε τάφους, που είδε τοίχους καλυμμένους με διαφημίσεις, που είδε την Ακρόπολη, απέξω, αφού δεν είχαν χρήματα για το εισιτήριο.

Η οικογένεια της Λέα ανήκε στους διανοούμενους. Έτσι έλεγαν στη Αλβανία όσους είχαν πανεπιστημιακή μόρφωση. Αλλά το αν θα μπορούσε κανείς να σπουδάσει, όπως και το τι θα σπούδαζε είχε σχέση με το «βιογραφικό». Το «βιογραφικό» ήταν κάτι σαν τον φάκελο στην Ελλάδα της μετεμφυλιακής εποχής. Αν το βιογραφικό σου δεν ήταν τόσο φιλικό προς το καθεστώς, δεν ήταν απίθανο να αποκλειστείς από τις σπουδές ή να σπουδάσεις κάτι που δεν ήθελες, ας πούμε Δασοκομία, όπως έγινε με τον πατέρα της Λέα. Δεν έπρεπε να διαμαρτύρεται. Καθώς έπασχε από άσθμα, έπρεπε να ευγνωμονεί το σοσιαλιστικό καθεστώς. «Αν ζούσαμε στη Δύση, ο πατέρας μου θα είχε γίνει αλήτης και θ' αναγκάζονταν να λέει τραγούδια μπομπιτλάν κάτω από μια γέφυρα για να βγάλει λεφτά». Πολλοί από τους συγγενείς της Λέα ήταν «απόφοιτοι». Όταν η οικογένειά της μιλούσε για αποφοίτηση συγγενών στην

πραγματικότητα αναφερόταν στην αποφυλάκισή τους. Ολοκλήρωση σπουδών ήταν η κωδική ονομασία για την έκτιση της ποινής. Τα διάφορα επιστημονικά αντικείμενα αντιστοιχούσαν σε επίσημες κατηγορίες. Οι διενεχθείσες σχέσεις αντιστοιχούσαν στην κατηγορία της προδοσίας. Οι σπουδές λογοτεχνίας, στην υποκίνηση σε βία και προπαγάνδα. Οι οικονομικές σπουδές, σε απόκρυψη χρυσού. Οι φοιτητές που κατέληγαν δάσκαλοι ήταν πρώην κρατούμενοι που είχαν γίνει χαφιέδες. Αποβολή σήμαινε θανατική καταδίκη, ενώ οικειοθελής εγκατάλειψη των σπουδών σήμαινε αυτοκτονία.

Η Λέα Ούπι, το είπαμε ήδη, πετυχαίνει μια συναρπαστική αφήγηση με συναίσθημα και στοχαστικότητα, χωρίς το ένα στοιχείο να επικιάζει το άλλο. Είναι ένα επίτευγμα. Πολύ καλή η μετάφραση του Αντώνη Καλοκόρη.

ΛΕΑ ΟΥΠΙ
Ελευθερία
Μτφρ.: Αντώνης Καλοκόρης
Εκδόσεις Πατάκη
Σελ. 383

ΑΠΟ ΤΟΝ
ΝΙΚΟ
ΜΠΑΚΟΥΝΑΚΗ